

Datum: 28-07-2001

Pagina: 046

Rubriek:

Auteur: OOMEN, M.

De onverzorgde tuintjes van die ecowijven

Onrust in Amstelglorie

door Mar Oomen foto's Morad Bouchakour

Het volkstuintencomplex heeft zijn wortels in de wederopbouw. Het is een collectief waar iedereen hard mee moet werken. Het Amsterdamse Amstelglorie wordt nu overspoeld door producten van de individuele samenleving. Alleenstaande moeders, kunstenaars en yuppen. Mensen die geen tijd hebben voor collectieve werkzaamheden en hun huisje in felle kleuren willen verven. 'Knalgeel mocht niet. Ze stonden voor mijn huisje te schudden met hun wijsvinger.'

Je zou ook een kijkje moeten nemen in tuin 363, de tuin van Josie Dubbeldam,' zegt Loes Niesse (57) terwijl ze in het clubhuis van het volkstuintencomplex een laatste bloem in een bloemstuk schikt. 'Als daar alles in bloei staat, dat kan zo prachtig zijn.'

'Rotzooi is het,' zegt de man naast haar. 'Ze had die troep op haar tuin moeten houden, dan was ons complex niet zo verpest geweest.' De man, al meer dan vijfenvestig jaar is hij 'op de tuin', heeft zojuist heel trots zijn paradijs laten zien: de lange rijen met uitbundig bloeiende rozen 'de koningin onder de bloemen'; de perkjes zwarte aarde met rodebietenplantjes, sla, worteltjes en winterwortels en de struiken met rode bessen. Maar nu de naam Josie Dubbeldam valt, is hij ineens niet meer de vriendelijke gastheer van zonet. 'Als jij daar gaat praten, kom je er bij mij niet meer in.'

In het clubhuis van het Amsterdamse volkstuintencomplex Amstelglorie legt een aantal vrouwen de laatste hand aan het bloemstuk waarmee ze komende zaterdag bij de jaarlijkse bloemschikwedstrijd van alle volkstuintencomplexen in de prijzen hopen te vallen. De naam Dubbeldam beheerst hier bijna elk gesprek. Althans, met de oudere tuinders. De meeste nieuwkomers kennen haar niet, of hebben alleen vaag van haar gehoord. Josie Dubbeldam is een voorvechtster van natuurvriendelijk tuinieren op Amstelglorie. Op haar eigen tuin laat ze de natuur haar gang gaan, en helpt ze die een handje door een kuil te graven, stenen muren te bouwen en speciaal 'inheemse planten' te zaaien. Langzaam maar zeker is men gewend geraakt aan haar gesleep met takken en keien. Maar er was een tijd dat er wekelijks brieven binnenkwamen bij het bestuur. Of 'ze' Josie Dubbeldam niet van het complex konden verwijderen. Omdat haar tuin er niet uitzag. Volstond met 'onkruid'. Omdat, kortom, Dubbeldam zich niet aan de regels hield van het traditionele volkstuintenieren.

Inmiddels zijn er meer tuinen van 'onkruidmensen', zoals de oude volkstuinters deze nieuwelingen noemen. In hun Hofjes van Eden mag de natuur zich een eigen weg banen; zelfs het gevreesde drieblad, alias zevenblad ('daar maak ik weleens sla van'), en brandnetels ('goed voor vlinders') hebben er recht van bestaan en takkenwallen vormen de hegafscheiding.

Ook enkele oude tuinders zijn 'om', en soms zelfs enigszins een 'onkruidmens' geworden. Wim Hemker bijvoorbeeld, al dertig jaar de 'baas' van al het gemeenschappelijk groen op het complex. 'Ik kom uit de opgeruimd-staat-netjescultuur, ik was de traditionele tuinder die

precies wist hoe het hoorde. Maar toen ik eenmaal een cursus over takkenwallen had gevolgd, was ik ineens een andere tuinder.' Samen met Dubbeldam en later ook andere natuurvriendelijke enthousiastelingen introduceerde Hemker verschillende 'ecologische projecten' op Amstelglorie. En toch blijft de naam Josie Dubbeldam er gevoelig liggen.

Amstelglorie is een van de laatste stukjes van de Zuidas van Amsterdam die nog niet zijn volgebouwd met kantoren. Het complex is bijna vijftig jaar oud en ligt aan de Jan Vroegop-singel, (Jan Vroegop was medeoprichter en eerste voorzitter van de Bond van Volkstuinders) tussen de Amstel, de Ringweg-Zuid en de A2. De volkstuinders zijn eraan gewend dat ze regelmatig hun gesprekken moeten onderbreken voor een overvliegend vliegtuig of een langsrazende trein of sneltram. De auto's hoort niemand meer.

Amstelglorie behoort tot de negenentwintig volkstuincomplexen van Amsterdam en is met zijn vierhonderdveertig volkstuinen een van de grootste. Vorig jaar werd het door de AVVN (Algemeen Verbond voor Volkstuinverenigingen in Nederland) uitgeroepen tot de meest natuurvriendelijke van Nederland en in augustus ontvangt Amstelglorie in München een Europese volkstuinenprijs voor ecologisch tuinieren.

Lang niet alle tuinders van Amstelglorie zijn daar trots op. Dat 'ecologisch gedoe' zien velen als een noodzakelijk kwaad: de oprukkende stad zou ermee tegengehouden kunnen worden. Als dat al zo is. 'Het grote geld houdt je toch niet tegen met een paddenpoel,' zegt Gerard Scheffer (60), een actieve vrijwilliger en beheerder van het logeershuisje voor invaliden op het terrein. 'En uilen en vleermuizen hadden we hier vroeger ook, toen alles nog netjes strak geschoren was.'

Al klagen de oude tuinders, het complex ziet er ook nu keurig en ordentelijk uit. Althans, voor een buitenstaander. De lange stroken gras langs de grindpaden zijn kort gemaaid, tussen de kiezels is geen sprietje groen te vinden en vrijwel alle heggen zijn gesnoeid op precies één meter hoogte. En de lange laan waar de stroken gras onderbroken worden door perken bloeiende bloemen ('onkruid' volgens sommigen, 'inheemse planten' zeggen anderen) ziet er uit als een vrolijke lappendeken. Waar maken de tuinders zich druk om?

Om het hoge gras met al dat onkruid langs de sloten en de speelweide. Zeggen ze. Om het parkeerterrein waar niet meer geschoffeld mag worden en de kiezels dus bedekt zijn met grassprietten en bloemetjes. Om de houtwallen in het bos, 'die geen takkenwallen zijn, maar takkewallen, omdat iedereen er zoveel rotzooi opgooit'. Het is de oude tuinders allemaal een doorn in het oog. Omdat, zeggen ze, 'het er allemaal zo afschuwelijk onverzorgd uitziet'.

Maar er is meer. Het tijdperk van natuurvriendelijk tuinieren staat ook voor verloedering en verval van een decennia oude cultuur waarin zij, tuinierende arbeiders, de baas waren. Over de tweeëntwintig hectare natuur, over hun eigen tuin, en eigenlijk ook over de tuin van de buurman waar de heg niet hoger mag zijn dan 100 centimeter precies, waar op zon- en feestdagen de was niet mag worden uitgehangen (reglementair voorgeschreven) en waar men soms alvast begint de heg te knippen om de buurman duidelijk te maken dat het toch echt weer tijd wordt. Het voortbestaan van die veilige, overzichtelijke groene wereld waarin iedereen gelijk is omdat alle tuinen en huizen gelijk zijn, is in gevaar.

In het kielzog van Josie Dubbeldam kwamen meer alleenstaande, doorgaans hoog opgeleide vrouwen met veel hart voor de natuur naar Amstelglorie – ecowijven noemen oude tuinders hen in onbewaakte ogenblikken. Dames in ieder geval die hun huis en tuin inrichten zoals zij dat zelf willen, bij voorkeur dus niet zoals iedereen. 'Ik woonde in Laren met twee hectare

grond om me heen en kwam toen op een bovenhuis in de Rivierenbuurt terecht. Ik wilde weer grond onder mijn voeten,' zegt Jet Willebrands, een blonde vrouw van midden veertig, terwijl ze tijdens de zaterdagse werkbeurt de uitgebloeide knoppen van de ooievaarsbek uit een perk met 'inheemse' planten verwijdert. 'Je moet zo'n wild stuk natuurlijk wel onderhouden om het er acceptabel uit te laten zien voor de oude tuinder.'

Ook jonge gezinnen met kinderen werden aangetrokken door het vriendelijke groen zo vlak in de buurt. De meesten van hen zijn recreant. Want waar in Amsterdam, en misschien zelfs Nederland, kun je je kind vrij rond laten lopen op een stuk grond van maar liefst tweeëntwintig hectare groot? Een recreant is, in de woorden van een oude tuinder, het type tuinder dat niet 'schoffelt, zaait of verplant', maar dat 'ligt, slaapt of drinkt'. In ieder geval niet iemand die zichtbaar iets nuttigs doet.

Trees van Kleinwee (44), moeder van drie kinderen en vrouw van een huisarts, woont op een oud oorlogsschip in de Amstel, vlakbij Amstelglorie. Sinds een halfjaar is ze eigenaar van een klein tuinhuisje met aan de voorkant een beschut grasveld. ('De burens hebben me nog voorgedaan hoe ik onkruid moet wieden') 'Een vriendin met twee kinderen heeft hier al jaren een tuin. Zij heeft mij overgehaald. Zo'n tuin is leuk, zei ze, voor de kinderen. Ikzelf heb heel lang getwijfeld. Vooral vanwege al die strenge voorschriften. In het begin was ik heel bang om iets fout te doen. Ik voelde me bij voorbaat schuldig. Nu nog eigenlijk. Als mijn dochter heel hard met de skelter remt, ga ik meteen met een hark het remspoor wegwerken.'

Iedere eerste donderdagavond van de maand kunnen nieuwe leden zich inschrijven bij Amstelglorie, dan ook vindt de overdracht van huisjes plaats. Want een volkstuinhuis gaat niet zomaar over van particulier op particulier. Een commissie stelt de prijs vast, het bestuur regelt de verkoop.

Als de overdracht heeft plaatsgevonden maken de kersverse bezitters van een tuin kennis met de verschillende commissies van het complex. Dat is een gebeurtenis die veel nieuwkomers lang bij blijft. Ze krijgen te horen aan welke regels ze moeten voldoen om als volwaardig lid geaccepteerd te worden. 'Je moet je heg netjes knippen, het pad onkruidvrij houden en negen keer per jaar op zaterdag twee uur komen werken. Als je een keer overslaat, krijg je een boete van honderdvijftig gulden.'

Deze donderdagavond zijn er vier overdrachten. Een tengere, fleurig geklede vrouw van begin zestig neemt plaats voor de vijf leden van de bouwcommissie. 'Wilt u iets met uw huis doen?' vraagt een man met wit haar bars.

'Ja,' zegt de vrouw. 'Ik wil het schilderen.'

'O,' zegt de man. 'In welke kleur?'

'Donkerblauw,' antwoordt de vrouw.

'Dat mag niet,' zegt de man meteen. 'Dat valt te veel op.'

'Welke kleur mag wel?' vraagt de vrouw verbaasd.

De man kijkt om zich heen en pakt een gekleurde plastic zak. 'Deze kleur zou wel kunnen', zegt hij, en wijst naar een grijsblauwe kleur.

De kleur van huisjes is een heikel punt op Amstelglorie. Vooral sinds filmregisseur Ruud van Hemert ('Je weet toch wel wie ik ben') vorig jaar zijn huisje op het complex in Spaanse stijl knalgeel had geschilderd. Prompt kreeg hij bezoek van de voltallige bouwcommissie in regenjas en met aktetas. 'Alsof ik Jehova's getuigen op bezoek kreeg. Ze stonden voor mijn huisje te schudden met hun wijsvinger. Knalgeel mocht niet. Alleen natuurlijke kleuren waren toegestaan. En zonnebloemen dan, heeft mijn dochter nog gezegd. Maar het mocht niet baten. Ik zeg tegen Wim Hemker: ik heb geen zin in dit soort gezeik. Als het niet mag, ga ik ergens anders een huisje zoeken.'

Wim Hemker, voorzitter van de groencommissie, wierp zich op als verdediger van Van Hemert. Zo'n man, vond hij, bezit bepaalde kwaliteiten, die moest je zien te behouden voor het complex. Maar de bouwcommissie was niet makkelijk te overtuigen. 'Van Hemert moet niet denken dat hij, omdat hij bekend is, hier mag doen wat hij wil,' zeiden ze tegen Hemker. 'Wij maken uit wat hier gebeurt.' Van Hemert moest beloven dat hij bij de volgende keer dat hij zijn huisje ging schilderen, even kwam overleggen.

Tegenover kunstenaar Ko van Velsen was de bouwcommissie echter onverbiddelijk. Precies op de plaats waar Van Velsen zijn schuur wilde bouwen, stond een prachtige oude pruimenboom. Wat deed Van Velsen – het was tenslotte het jaar van de boom? Binnen de marges van de bouwvoorschriften ontwierp hij een schuur in de vorm van een L. Dan kon de boom gespaard blijven. Nee, zei de bouwcommissie, we gaan niet akkoord, die schuur is hier te kort en daar te breed. Verplaats die boom maar. 'De pruimenboom heeft het niet overleefd,' vertelt Van Velsen.

De mens wordt slecht geboren en daarom zijn er regels nodig. Met zijn allen moeten we ons aan die regels houden,' zegt de oude tuinder die zo boos was op Josie Dubbeldam.

'Ik weet nog precies', zegt zijn vrouw, 'toen onze zoon een jaar of zes was. We hadden ons huisje net, ik was het aan het schilderen. Iemand van het bestuur kwam ons zeggen dat we onze zoon beter moesten opvoeden. Hij zat op zijn fietsje en had met een voet op de grond en met de andere op een bank gestaan. Dat mocht dus niet. Moet je de kinderen van nu zien: ze crossen met hun fietsjes zelfs over de grasstroken. Vroeger was dat een doodzonde.'

Het echtpaar is opgegroeid in de jaren vijftig, de jaren van orde en netheid, en behoort daarmee bijna vanzelf tot de generatie traditionele volkstuinders. Dat zijn de volkstuinders die van april tot oktober 'op de tuin' zijn. Hun mannen waren (of zijn nog) timmerman, schilder, drukker, kok of loodgieter van beroep. Hun huisjes zijn van binnen en van buiten keurig onderhouden en netjes opgeruimd, in hun tuinen staat geen enkel ongewenst gewas. De vrouwen gaan op maandagochtend naar de gymclub in het clubhuis of op dinsdagavond naar de bloemschikcursus, sommigen gaan met hun man op woensdagavond nog een kaartje leggen en als er een bingoavond gehouden wordt, of een jeu-de-boulestoernooi, is het voor iedereen feest. Als de omstandigheden het toelaten, stellen ze zich beschikbaar voor een functie in een commissie, graag zelfs, want dat biedt een zeker aanzien en wat macht op het complex.

Voor de traditionele volkstuinters grenst de volkstuintuin aan het paradijs op aarde. De wereld die ze hebben verloren, het vertrouwde straatje in Amsterdam, met de eigen burens en de eigen trap, hebben ze hier teruggewonnen, samen met hun ouders veroverd op de kale vlakte die het hier vijftig jaar geleden was. De tuin is hún schepping, helemaal van hen en van niemand anders. En dan komen daar die 'onkruidmensen' als Josie Dubbeldam en die beginnen als een meikever aan een blad te knagen, aan alles wat hun dierbaar is. En in hun kielzog verschijnen de alleenstaande vrouwen, de kunstenaars, de tweeverdieners, 'de yuppen met een dure wagen onder hun kont', allemaal hoger opgeleid en ook nog van de laat-maar-waaiengeneratie, die niet hecht aan orde en netheid en het niet zo nauw neemt met regels.

Ook zij vinden op Amstelglorie hun eigen paradijs. Net als de traditionele tuinders wonen de meesten op een bovenetage in Amsterdam. Ze houden van wroeten in de aarde en willen hun kinderen de ruimte geven. Ook zij zoeken de beslotenheid van het dorp en hebben net als veel traditionele tuinders inmiddels een moeder, dochter, vriendin of broer op het terrein wonen. Ook voor hen geldt: 'Als je eenmaal op de tuin bent, glijden alle spanningen van je af. Lijkt het wel of je even op vakantie bent.'

Maar hun 'ideale dorp' lijkt in de verste verte niet op dat van de oude tuinders. Als zij ongestoord hun gang konden gaan, zou hun dorp nog het meest weg hebben van Walden van Thoreau of van een kunstenaarskolonie op Cape Cod aan de Amerikaanse oostkust.

Als deze twee culturen alleen met elkaar moesten wonen, zou het nog wel gaan – al houdt je altijd 'overwaaiend onkruid'. Maar er moet ook een gemeenschap bestuurd worden, een tuinpark onderhouden.

De meeste nieuwkomers hebben weinig tijd. Als ze 'op de tuin' zijn, hebben ze hun maatschappelijke plicht erop zitten, vinden ze. Ze komen voor hun rust. Ze gaan niet elke drie jaar hun huisje schilderen, en blijven soms weken weg van de tuin. Met moeite komen ze hun verplichtingen na voor het gemeenschappelijk onderhoud. De jaarlijkse ledenvergadering bezoeken ze niet en ze stellen zich niet beschikbaar voor een functie in een of andere commissie. Dat veroorzaakt wrevel. 'Amstelglorie is niet meer één volkstuintencomplex waarvoor we met zijn allen verantwoordelijk zijn,' zegt bestuurslid Janny Busch. 'Het bestaat tegenwoordig uit vierhonderdveertig afzonderlijke tuintjes.'

Om de nieuwe tuinders aan het werk te krijgen, is dit jaar de boete voor het niet nakomen van de zaterdagse werkbeurt verhoogd van dertig naar honderdvijftig gulden. En afgelopen voorjaar heeft het bestuur een bijeenkomst belegd voor alle mensen die korter dan vijf jaar op het complex zijn. Een meesterzet. De opkomst was groot. Nieuwkomers voelen zich wel degelijk betrokken. Ze weten zich alleen niet zo goed raad. Hoe moet je omgaan met een buurman die eigenlijk wil dat jij je boom aftopt omdat zijn schotel geen goede ontvangst meer heeft? Wat moet je doen als je een brief krijgt dat je een hek moet plaatsen als je helemaal geen hek wilt? Hoe moet je omgaan met die onderhuidse weerstand waarvan je niet goed begrijpt waar die vandaan komt? Wat moet je doen als mensen consequent u tegen je blijven zeggen, terwijl je thuis in een vrijetijdscultuur zit en je bovendien jaren jonger bent. Hoe moet je een muziekaftond organiseren, als je merkt dat het maar niet van de grond komt, althans, niet zoals jij het graag wilt. 'Ze prediken openheid,' zegt muzikant Harry Lakenman, nu drie jaar op het complex. 'Maar als het puntje bij paaltje komt, trekken ze alles naar zich toe. Zo van: wij regelen het wel.'

Ruud van Hemert zet zich in voor Amstelglorie door af en toe in de kweektuin te helpen. Tandarts Willem Lely heeft zich ontfermd over de techniek – hij repareert kapotte trekkers. Beeldhouwster Ida Kleiterp geeft zomers een beeldhouwcursus op de speelweide. Voorlichter

Hilka Wolschrijn heeft samen met twee andere vrouwen een nieuwkomerscommissie opgericht. Eigenlijk met de bedoeling de nieuwkomers een wat vriendelijker entree te bieden na het ontmoedigende gesprek op de donderdagavond over alle regels en voorschriften.

Eén ding hebben de nieuwe tuinders inmiddels heel goed begrepen. Op Amstelglorie zijn de oude tuinders de baas. Als de nieuwkomers rustig van hun tuin willen genieten, zullen ze, zoals een jong paar zegt, 'het gezeur voor moeten zijn'. Alleen als je jezelf 'klein' maakt, begrijpen de oude tuinders dat je er niet op uit bent hun wereld kapot te maken. En natuurlijk moet je de regels respecteren: 'een hek plaatsen als dat gewenst wordt'. En als de 'ecodames', de dokters, de tandartsen en de kunstenaars méér willen op Amstelglorie, tja, dan zullen ze héél omzichtig moeten opereren. Heel voorzichtig, hele kleine stappen moeten nemen.

De familie Niesse voor hun huisje in volkstui-nencomplex Amstelglorie. De huisjes zijn van binnen en van buiten keurig onderhouden en netjes opgeruimd, in de tuinen staat geen enkel ongewenst gewas
Wim Hemker: 'Ik kom uit de opgeruimd-staat-netjescultuur, ik was de traditionele tuinder die precies wist hoe het hoorde'

Josie Dubbeldam: in haar kielzog kwamen de alleenstaande vrouwen met veel hart voor de natuur naar Amstelglorie – ecowijven noemen oude tuinders hen

Muzikant Harry Lakenman: 'Het bestuur predikt openheid, maar als het puntje bij paaltje komt, trekken ze alles naar zich toe.

Zo van: wij regelen het wel'

MORAD BOUCHAKOUR

Copyright © 2001 Weekbladpers Tijdschriften (Onbekend)